

Научно изследване по лингвистика

Тема: Заемки от английски език

Език: Хавайски

Тодор Владиславов Кантулис, 11 клас

91 НЕГ „Проф. Константин Гълъбов“, София

Ръководител: Любомир Златков

1. Описание на езика

Хавайският език (‘Ōlelo Hawai‘i) е един от двата официални езика в Хавай, САЩ, заедно с английския. Езикът принадлежи към източно-полинезийския клон на австронезийското езиково семейство.

Карта на малайско-полинезийските езици от австронезийското езиково семейство

По данни от 2008г. от 1,4 милиона души население на Хавай само около 24 000 го говорят като първи език. Преди контакта със западната цивилизация хавайците нямат писменост. Използваната в момента азбука се базира на латиницата, но има само 13 букви – 5 гласни (a, e, i, o, u) 7 съгласни (h, k, l, m, n, p, w), както и знака ‘okina, който представлява глотална пауза и се бележи с апостроф.

Буква	A a	E e	I i	O o	U u	H h	K k	L l	M m	N n	P p	W w	‘
Произношение	/a/	/e/	/i/	/o/	/u/	/h/	/k~t/	/l/	/m/	/n/	/p/	/w~v/	/ʔ/

Освен това се използва и знакът kahakō, който е макрон и обозначава дължина на гласната. Словоредът е VSO. Граматичната функция, изпълнявана от глаголите, се обозначава чрез частици, които се поставят пред глагола. При хавайските местоимения се прави разлика между единствено, двойствено и множествено число, както и между инклузивна и ексклузивна форма за 1л., мн.ч.

2. Описание на явлението

В хавайския има множество заемки от други езици, като най-много са заемките от английския, които представляват около 12% от всичките думи в езика. Поради липсата на множество съгласни, които съществуват в английския, но не и в хавайския, както и ограниченията в структурата на сричките, думите, заети от английския, трябва да бъдат адаптирани. В това научно изследване ще бъдат описани стъпките, през които преминава една дума, за да бъде адаптирана към хавайски език.

2.1. Адаптиране на единични съгласни звукове

Когато дадена съгласна не присъства в хавайския, тя се замества с най-близката ѝ по място и начин на учленение съгласна. Това най-често се случва както следва:

Съгласни звукове	
Английски	Хавайски
k, g, t, d, θ, ð, s, z, ʃ, tʃ, ʒ, dʒ	k
h, s, ʃ	h
p, b, f	p
n, ŋ	n
l, ɹ	l
v, w	w
m	m

Както се вижда на таблицата, възможно е на една съгласна в хавайския да отговарят множество английски, но освен това е възможен и обратният случай – например “s”, което на хавайски се замества в повечето случаи с “k”, може и да се замести с “h” в някои думи.

По два начина може да се адаптира и /dʒ/, като в някои думи съответства на “k” (напр. **jack** /dʒæk/ (*вале*) – **keaka**), а в други съответства на “i” (напр. **Jupiter** /'dʒʊpɪtə/ (*Юпитер*) – **Iupika**).

Примери:

Английски		Хавайски
tomato (<i>домат</i>)	/tə'mɑ:təʊ/	komako
baby (<i>бебе</i>)	/'beɪbi/	pēpē
caramel (<i>карамел</i>)	/'kæ.ɹə.məl/	kalamela
vinegar (<i>оцет</i>)	/'vɪnəɡə/	wīneka

Важно е да се отбележи, че е възможно няколко думи от английски да се адаптират по един и същи начин на хавайски поради факта, че съгласните в тях съответстват на една и съща съгласна в хавайския. Пример за това би била думата **pīwa**, която означава едновременно **beaver** /'bɪvə/ (*бобър*) и **fever** /'fɪvə/ (*труска*), тъй като и “b”, и “f” съответстват на “p”.

2.2. Адаптиране на гласни

Гласните звукове в хавайския се адаптират спрямо произношението им в думата на английски, като начинът, по който се изписват на английски, по-рядко има значение (напр. думата *dollar* /'dɒlə/ (*долар*) на хавайски е *kālā*, като “o” се превръща в “a”, тъй като в думата се произнася /a/, въпреки че се изписва “o”).

В таблицата е представено как най-често биват адаптирани гласните звукове, както и примери.

Гласни звукове		Примери		
Английски	Хавайски	Английски		Хавайски
a, æ, ʌ, e, ə	a	<i>plumber</i> (<i>водопроводчик</i>)	/'plʌmə/	<i>palama</i>
	o (ако на англ. се изписва “o”)	<i>carbon</i> (<i>въглерод</i>)	/'kɑɪbən/	<i>kalepona</i>
aɪ	aɪ	<i>line</i> (<i>линия</i>)	/laɪn/	<i>laina</i>
aʊ	au	<i>thousand</i> (<i>хиляда</i>)	/'θaʊz(ə)nd/	<i>kaukani</i>
	ao	<i>town</i> (<i>град</i>)	/taʊn/	<i>kaona</i>
e, ɛ, ə	e	<i>velvet</i> (<i>кадифе</i>)	/'vɛlvət/	<i>welweka</i>
eɪ	e	<i>lady</i> (<i>дама</i>)	/'leɪdi/	<i>lede</i>
u, ʊ	u	<i>soup</i> (<i>супа</i>)	/sʊp/	<i>kupa</i>
u:	ū	<i>newspaper</i> (<i>вестник</i>)	/'n(j)us,peɪpə/	<i>nūpepa</i>
	iū	<i>jew</i> (<i>евреин</i>)	/dʒu:/	<i>kiu</i>
o, ɔ	o	<i>moral</i> (<i>морал</i>)	/'mɔɪəl/	<i>molala</i>
əʊ, oʊ	o	<i>telephone</i> (<i>телефон</i>)	/'tɛləfoʊn/	<i>kelepona</i>
ɔɪ	aɪ	<i>boil</i> (<i>варя</i>)	/bɔɪl/	<i>paila</i>
	oe (на края на думата)	<i>Illinois</i> (<i>Илинойс</i>)	/,ɪlə'noɪ/	<i>Ilinoe</i>
i, ɪ	i	<i>guitar</i> (<i>китара</i>)	/gɪ'taɪ/	<i>kīkā</i>
	e (когато в края на думата на англ. има “y”)	<i>jury</i> (<i>жюри</i>)	/'dʒʊəri/	<i>kiule</i>

2.3. Отстраняване на струпвания от съгласни звукове и съгласни на края на сричките

В хавайския е задължително след една съгласна да следва гласна, поради което сричките винаги завършват на гласна и не са възможни струпвания от съгласни. Тъй като в английския няма подобно правило, думите трябва да бъдат адаптирани и според тези ограничения. Това се случва по два начина – премахване на съгласна или добавяне на гласна в струпването.

Да вземем за пример словосъчетанието Santa Claus /'sæn.tə.klɒz/ (*Дядо Коледа*), тъй като при адаптацията му се използват и двата начина за отстраняване на струпвания и съгласни в края на сричките.

Английски	sæntə	klɒ	z
	-t (премахване на съгласна)	+a (добавяне на гласна в струпването)	+a (добавяне на гласна в края на сричката)
Хавайски	kana	kalo	ka

Така получаваме хавайското име на Дядо Коледа, Kanakaloka.

Струпванията, при които най-често се наблюдава премахване на съгласна са “nd” и “ld” (в края на думата), „sk” и „st”.

Английски		Премахване на съгласна	Хавайски
island (<i>остров</i>)	/'aɪlənd/	- d, nd => n	'ailana
herald (<i>вестител</i>)	/'hɛr(ə)ld/	- d, ld => l	helala
scorpion (<i>скорпион</i>)	/'skɔːpiən/	- s, sk => k	kopiana
story (<i>история</i>)	/'stɔː.ri/	- s, st => t => k	kole

Също често се забелязва премахване на “r” на края на сричка, което вероятно се случва, тъй като множеството от думите първоначално са били адаптирани от диалекти на английския, в които “r” на края на сричката не се произнася (напр. ginger /'dʒɪndʒɪfɪl/ (*джинджифил*) – kinika). Аналогичен е и случаят със “d” в края на думата (напр. centipede /'sent.i.pɪd/ (*стоножка*) – kaparī).

Важно е да се отбележи, че има изключения и е възможно гореспоменатите струпвания да бъдат опростени чрез добавяне на гласна, но това се случва много по-рядко (напр. Scotland (*Шотландия*) – Kekokia (от Scotia /'sko.tʃjə/); hammer /'hæmɚ/ (*чук*) – hamale).

Останалите струпвания на съгласни най-често се опростяват по другия начин – чрез добавяне на гласна.

Английски		Добавяне на гласна	Хавайски
brush	/brʌʃ/	+a, br => pal; +i, ʃ => ki	palaki
dragon	/'dræɡən/	+e, dr => kel; +a, n => na	kelakona
Christmas	/'krɪsməs/	+a, kr => kal; +i, s => ki; +a, s => ka	Kalikumaka

Струпвания от съгласни, които се образуват от две срички, почти винаги се отстраняват чрез добавяне на гласна (напр. tarantula /tə'æntʃələ/ (*тарантула*) – kalanakula).

При добавянето на гласни за момента няма открита закономерност, само тенденции. Когато думата завършва на съгласна, обикновено се добавя “а” (мисионерите, които за пръв път въвели английски думи в хавайския поставяли “а” в края на повечето от тях, вероятно за да могат да се отличават от хавайските), като “i” също се среща често. „e“ се добавя, когато в края на думата на английски присъства „e“, което не се произнася (напр. crocodile /'kɹɒkədail/ (крокодил) – kelokokile, chlorine /'klɔːrɪn/ (хлорин) – kaloline). “o” и “u” се срещат рядко на края на думата. При добавяне на гласни в струпвания от съгласни най-често отново се срещат “a”, “i” и “e”. “o” и “u” се срещат само в някои изключения.

2.4. Използване на знаците ‘okina и kāhako в заемки

Глоталната пауза ‘okina се използва при заемки само, когато има гласна в началото на думата. В такъв случай обикновено пред гласната се поставя ‘okina.

Примери:

Английски		Хавайски
uncle (чичо)	/'ʌŋ.kəl/	‘anakala
engine (двигател)	/'ɛndʒɪn/	‘enikini
ink (мастило)	/ɪŋk/	‘īnika
organ (орган)	/'ɔɪ.gən/	‘okana
watch (часовник)	/wɒtʃ/	‘uwaki

Макронът kāhako се използва рядко в заемки, като обикновено показва или удължена гласна (напр. key /ki:/ (ключ) – kī), или мястото на ударението в думата (напр. hymn /hɪm/ (химн) – hīmeni; в случая макронът показва, че ударението пада върху първата сричка, защото в противен случай думата би била неправилна адаптация на оригинала).

В това научно изследване са описани различните начини за адаптация на заемки от английски към хавайски език. Дадените примери имат за цел нагледно да представят правилата, по които една дума бива адаптирана, и изключенията от тях.

3. Библиография

[1] Elbert & Pukui, Hawaiian Grammar, 1979

www.ulukau.org/elib/cgi-bin/library?e=d-0hawaiiangrammar-000Sec--11en-50-20-frameset-book--1-010escapewin&a=d&d=D0&toc=0

[2] Jones, 'Oiwi Parker, "Loanwords in Hawaiian", University of Oxford, 2009

www.academia.edu/3769002/Loanwords_in_Hawaiian

[3] Harb, Mustafa A., "An Optimality-Theoretic Account of English Loanwords in Hawaiian", Ball State University, 2016

roa.rutgers.edu/content/article/files/1337_mustafa_ali_harb_1.pdf

[4] Kent, Harold Winfield, "Treasury of Hawaiian Words in One Hundred and One Categories", Masonic Public Library of Hawaii, 1986

[5] wehewehe.org

Последно посетен на 29.03.2019г.

[6] en.wikipedia.org/wiki/Hawaiian_language

Последно посетен на 29.03.2019г.

[7] www.britannica.com/topic/Austronesian-languages

Последно посетен на 29.03.2019г.